

УДК 332.33:631.6

Велесик Т. А., © аспірант, (E-mail: tanja-excite@mail.ru)*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне***ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕЛІОРАЦІЇ, ЯК ПОШТОВХ ДО ФОРМУВАННЯ
РИНКУ МЕЛІОРОВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ**

Розглянуто основні проблеми, пов'язані з формуванням ринку меліорованих сільськогосподарських земель. Наведено питому вагу площі, що обслуговується осушувальними системами в загальній площі угідь в Рівненській області. Наголошено на доцільності та ефективності меліорації.

Ключові слова: *ефективність меліорації, меліоровані землі, меліоративні системи, ринок сільськогосподарських меліорованих земель.*

Вступ. Земля як частина природи є основою життєдіяльності людини [4, с. 265]. Цю істину можна розглядати з різних точок зору. Однією з головних умов існування людини є використання унікальної особливості землі - її родючості, а в економічному розумінні - як предмету праці та засобу праці для виробництва продуктів харчування.

Надзвичайно актуальною є проблема використання меліорованих земель, у розвиток яких в двадцятому столітті було вкладено значний капітал (за різними оцінками - майже 20 млрд. грн.). Однак через неврегульованість організаційно-економічних механізмів функціонування даних земель, останнім часом спостерігається досить низький рівень їх використання у сільськогосподарському виробництві. Але не варто забувати про ефективність меліорації, яка полягає в тому, що вона забезпечує як можливість одержання орнопридатних земель, так і збереження в розумних межах характерних для природних біогеоценозів компонентів живої і неживої природи. Меліорація дає змогу елімінувати вплив погодних умов, забезпечити стабільність урожаїв, залучити в сільськогосподарський обіг нові землі, що були неперспективними при традиційних технологіях ведення господарства [2, с. 191].

Матеріал і методи. У даній статті застосовуються такі методи дослідження, як: абстрактно-логічний, історичний, монографічний, методи індукції та дедукції тощо.

Використання абстрактно-логічного методу означає, що кожне економічне явище необхідно розглядати як систему з врахуванням усіх взаємозв'язків і взаємозалежностей [5].

Історичний метод дає змогу проаналізувати явища і факти, розкрити сутність проблеми в ретроспективі.

Монографічний метод дозволяє вивчати окремі хронологічні явища і факти, розкрити і описати проблеми, особливості їх існування, тенденції і

© Науковий керівник: Кожушко Л.Ф., д. техн. н., професор
Велесик Т. А., 2010

закономірності розвитку, які є характерними для всієї сукупності об'єктів, що досліджуються [5].

Метод індукції полягає в тому, що дослідження ведеться від часткового до узагальнення, від причин до результатів.

Дедукція означає, що дослідження здійснюється від загальних фактів до часткових, від результатів до причин [5].

Крім того, у статті використовуються матеріали нормативно-правових та законодавчих документів, зокрема: Постанови Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 року № 1704 “Про комплексну програму розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь на період до 2010 року” [1], Закону України “Про меліорацію земель”, Редакції Проекту Закону України “Про ринок земель сільськогосподарського призначення”, запропонована Держземагенством тощо.

Результати наукового дослідження за допомогою наведених вище методів та законодавчих актів висвітлені в статті у вигляді теоретичних висновків і пропозицій.

Результати дослідження. Дослідженням питань еколого-економічної оцінки меліорованих земель займалися такі вітчизняні та іноземні вчені, як: С. Аверьянов, А. Аскоченский, В. Бакарасов, Г. Висоцький, В. Гей, В. Драчинська, Ю. Жариков, В. Ковда, Л. Кожушко, С. Кондрашев, А. Костяков, Д. Лико, Т. Микитин, А. Рокочинський, П. Скрипчук, Н. Фроленкова, М. Хвесик, А. Черкасов, А. Шевченко, Б. Шумаков та інші.

Меліоровані сільськогосподарські землі займають у світі близько 425 млн. га. Наприклад, у США площа меліорованих земель складає 60% від загальної площі ріллі; Німеччині - 50%; Нідерландах - 100%; Росії - 8% меліорованих земель. В Україні площа цих земель становить 5,8 млн. га, в загальній площі оброблюваних територій їх питома вага становить 14% [1] загальної площі сільськогосподарських угідь (41,8 млн. га).

У багатьох країнах (Фінляндія, Швеція, Нідерланди) всі перезволожені сільськогосподарські угіддя повністю осушені, у Німеччині та США – на 60%, в Україні – менше половини [3, с. 6].

В Україні в сільськогосподарському виробництві використовується 72,2% її території, а 57,5% території країни ореться. Для порівняння, у Великобританії, Франції, Німеччині сільськогосподарські угіддя займають біля 30% їх території, а розораність складає біля 17%.

Урожайність полів України з її найкращими у світі чорноземами в середньому у 2 рази нижча за середньоевропейську. Таке значне навантаження на природу не може не викликати екологічних порушень [3, с. 7].

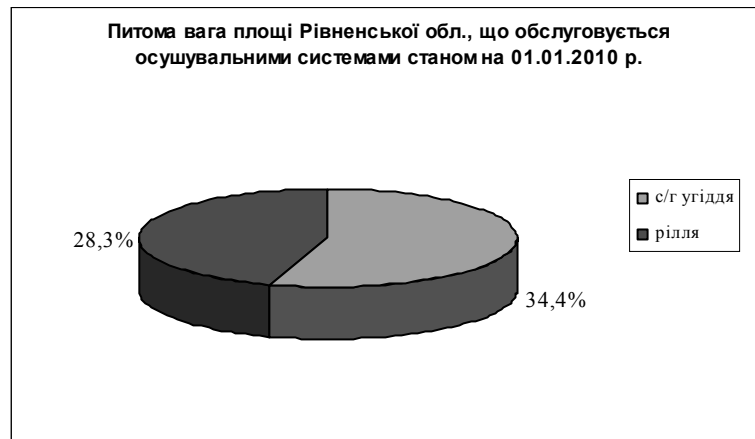
В Україні інтенсивна меліорація велась у 1960 – 1990 рр. За цей час було осушено 3,4 млн. га, зрошено 2,6 млн. га, що складає 14% сільськогосподарських угідь. Зокрема, за даними Головного управління Держкомзему у Рівненській області, у 1967 році в даній області площа сільськогосподарських угідь, на яких була розташована осушувальна мережа становила 139,9 тис. га. Нині цей показник становить 320,8 тис. га. Як бачимо, площа осушуваних сільськогосподарських угідь збільшилась більш, ніж у двічі.

Проте здійснення заходів з покращення стану меліоративних систем та прилеглих до них земель практично припинилось.

Із загальної площі осушено гончарним дренажем – 275 тис. га. З двобічним регулюванням водно-повітряного режиму нараховується 224,3 тис. га. Значні площі займають польдерні меліоративні системи – 50,6 тис. га. На польдерних системах функціонують 88 державних насосних станцій.

Організації Рівненського облводгоспу обслуговують 5935,6 км меліоративних каналів міжгосподарської мережі, із них 3052,7 км водоприймачів та магістральних каналів, 3407 одиниць гідротехнічних споруд, 716,9 км захисних дамб.

Питому вагу площі, що обслуговується осушувальними системами в загальній площі угідь в Рівненській області станом на 01.01.2010 рік наведено на рис. 1.

Рис. 1. Питома вага площі Рівненської області, що обслуговується осушувальними системами в загальній площі угідь

Безперечно, грандіозна програма меліорації земель не повністю виправдала покладені на неї сподівання. Це пояснюється недостатньою зацікавленістю і можливостями сільського господарства у зростанні обсягів виробництва, звідси, на жаль, народжується хибна думка, що меліорація – економічно нерентабельний та екологічно небезпечний захід. Проте, про необхідність введення меліорованих земель в економічний обіг не варто сперечатись, оскільки, у світі 17% меліорованих земель дають 50% сільськогосподарської продукції. Цифри завжди переконливіші, ніж емоції [3, с. 6].

В розвинених країнах світу вже давно зрозуміли важливість та необхідність формування ринку сільськогосподарських земель. Незабаром в Україні відмінять мораторій на продаж сільськогосподарських земель і земельний ринок почне активно функціонувати. Звичайно, до цього повинна бути максимально підготовлена як вся необхідна законодавча база, так і землі, як об'єкт купівлі-продажу, в тому числі меліоровані та технічні споруди на них.

Висновки. Вітчизняний і світовий досвід свідчать, що меліорація земель здатна значно зменшити вплив примхливих погодних умов на врожай. Тільки завдяки меліорації можна перетворити болота і пустелі на родючі землі. Вихід з ладу гідромеліоративних систем означає перетворення полів знову на болота чи пустелі [3].

Проте не все так просто, як може виявитись на перший погляд. При формуванні ринку меліорованих земель виникає ряд проблем, які потребують першочергового вирішення. Основними серед них є: паювання частини меліорованих земель, що порушило майнову і технологічну цілісність сільськогосподарського виробництва на меліоративних системах, зробивши землекористування малоприбутковим; невизначеність власності на інженерну інфраструктуру на меліорованих землях тощо. Як відомо, з 2003 року після розпаювання меліорованих земель, частина інженерної інфраструктури перейшла на баланс сільських рад, а частина залишилась зовсім без господаря і відповідно без належного фінансування. Ця катастрофічна ситуація потребує нагального вирішення при формуванні ринку земель.

Тому першочергове врегулювання цих проблем повинно бути на порядку денному земельного законодавства, як поштовх до формування цивілізованого ринку сільськогосподарських земель, в тому числі меліорованих.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 року № 1704 “Про комплексну програму розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь на період до 2010 року”.

2. Велесик Т. А. Землекористування на меліоративних системах: проблеми та перспективи розвитку / Т. А. Велесик // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. -2009. - №7. – С. 190-192.

3. Лазарчук М. О. Основи гідромеліорацій. Осушення земель: Навч.посібник / Лазарчук М. О. – Рівне: НУВГП, 2005. – 283 с.

4. Павлов В. І. Нерухомість в Україні: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів / Павлов В. І., Пилипенко І. І., Кривов'язюк І. В. - К.: Державна академія статистики обліку та аудиту, 2008. – 765 с.

5. Удалов В. А. Экономический анализ на сельскохозяйственных предприятиях: Учебно-практическое пособие / В. А. Удалов. – М: МСХА, 2000. – 152 с.

Summary

T. A. Velesik, graduate student of the *National University of Water Management and Nature Resources Use, city Rivne, Ukraine*

EFFICIENCY OF LAND-RECLAMATION, AS SHOVE TO FORMING OF MARKET OF THE RECLAMATED AGRICULTURAL EARTHS

Basic problems, related to forming of market of the reclaimed agricultural earths, are considered. Specific gravity of area which is served the reclamative systems in the general area of lands in the Rivne area is resulted. It is marked expedience and efficiency of land-reclamation.

Стаття надійшла до редакції 1.04.2010